

Parlamententerler Bürokratları Nasıl Anıyor? TBMM'nin 27. Yasama Dönemi Üzerine Bir İçerik Analizi

Recep AYDIN¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, recepaydin@hitit.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7700-2501

Öz: Bürokrasi ve bürokrat kavramları Türk kamu yönetimi ve siyasal hayatında önemli kavramlar olagelmıştır. Osmanlı idari modernleşmesinden Türkiye iktisadi kalkınma ve merkezî planlama tartışmalarına kadar pek çok alanda kullanılan kavram, gündelik siyasal ve yönetsel tartışmalarda da karşımıza çıkmaktadır; yeni hükümet sisteminde seçilmiş ve atanmışlar arasındaki ilişkiler açısından da ilginç konuların başında gelmektedir. Araştırma, tam da bu iki kesim arasındaki ilişkiyi, seçilmişler gözüyle ele almak üzere tasarlanmıştır. Çalışmanın konusu 27. yasama dönemi parlamento tartışmalarında, parlamententerlerin bürokratları niteleme şekilleridir. Parlamententerler bürokrat kavramına nasıl bir anlam yüklemektedir sorusundan hareketle, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) çatısı altında 27. yasama dönemi içerisinde, bürokrat kavramının kullanılış biçim ve içeriğine odaklanan çalışma nitel içerik çözümlemesi yaparak TBMM'de bürokrat kavramının nasıl bir içerikle kullanıldığını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu yapılırken araştırma, yeni hükümet sistemine de denk düşen 27. dönemle sınırlandırılmış, ilgili dönemde, bürokrat kavramının ilk kullanıldığı gün olan 17.07.2018'den 17.01.2023'e kadarki dönem incelenerek bir veri seti oluşturulmuştur. Böylelikle yeni hükümet sisteminde TBMM'nin bürokrat kavramını hangi bağlam ve içerikle tartıştığı, değerlendirici kategoriler tespit edilerek incelenmiştir. Kavramın, birincil anlamıyla kullanılış yaygın olmakla beraber konjonktüre bağlı olarak olumsuz içerikle kullanılışının daha sık olduğu görülmektedir. Bürokrat kavramının geçtiği oturumlarda kavram 315 kez kullanılırken bunların 156'sı olumsuzdur. Özellikle muhalefet partilerinin, bürokrat kavramını ağırlıkla partizanlık, kayırmacılık ve yolsuzluk ile ilişkilendirerek ve olumsuz manada kullandığı anlaşılmıştır. İktidar ortakları ise kavramı en çok sözlük anlamıyla, nötr bir içerikle kullanmıştır. Yeni hükümet sistemiyle birlikte, TBMM tartışmalarında bürokrat kavramının, siyaseten merkeze daha bağlı bürokratları karşılamak üzere kullanıldığı ve genellikle de pejoratif bir içerikle geçtiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: bürokrat, atanmış-seçilmiş ilişkisi, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi

Jel Kodları: D73, H83, H10

How Parliamentarians Refer to Bureaucrats? A Content Analysis on the 27th Legislative Session of the Turkish Parliament

Abstract: The concepts of bureaucracy and bureaucrats have been essential for the field of Turkish public administration and Turkish political history. The concept of bureaucrat has been used from the Ottoman administrative modernization to the development discussions, besides the daily political and administrative narratives. It is also one of the most interesting issues in terms of the relations between elected and appointed officials, especially in the new system of government. The research is designed to analyze the relationship between these two groups from the perspective of the elected. The subject of the study is how parliamentarians refer to bureaucrats in the parliamentary debates during the 27th legislative session. This study, which focuses on the use and content of the concept of bureaucrat within the 27th legislative session in the Grand National Assembly of Turkey (TGNA), aims to reveal how the concept is used by the members of the Turkish Parliament by conducting qualitative content analysis. In doing so, the study was limited to covering the 27th session, that is, the session from the 2018 elections, which coincides with the new government system, to the session in which the data of the study ended. We created a data set by analyzing the period from 17.07.2018, the first day the

Atf: Aydın, R. (2023).
Parlamententer Bürokratları
Nasıl Anıyor? TBMM'nin 27.
Yasama Dönemi Üzerine Bir
İçerik Analizi, *Politik Ekonomik
Kuram, Özel Sayı*, 159-180.
<https://doi.org/10.30586/1341442>

Geliş Tarihi: 11.08.2023
Kabul Tarihi: 31.08.2023



Telif Hakkı: © 2023. (CC BY)
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

concept of bureaucrat was used in the relevant period, to 17.01.2023. Thus, the context and content in which the TGNA discussed the concept in the new government system were analyzed by identifying evaluative categories. Although the use of the concept in its primary meaning is common, it is seen that it is used more frequently with negative content depending on the conjuncture. In the sessions where the concept of bureaucrat was mentioned, the concept was used 315 times, 156 of which were negative. It is understood that especially the opposition parties used the concept in a negative way by associating it with partisanship, nepotism, and corruption. The political parties in power, on the other hand, mostly used the concept in its dictionary meaning, with neutral content. It has been revealed that the concept of bureaucrat has been used in the debates of the Grand National Assembly of Turkey to refer to bureaucrats who are more politically connected to the center with the new system of government and with a pejorative content.

Keywords: bureaucrat, elected-appointed relation, presidential system of Turkey

Jel Codes: D73, H83, H10

1. Giriş

Bürokrasi, modern döneme ait, büyük ölçekli örgütleri niteleyen bir kavramdır. Kamu bürokrasisi de yine modern devletin örgütlenişiyle ilgilidir. Bürokrasi, kimi zaman antik dönemin merkezî devletlerindeki idari kadroları, patrimonyalizm tartışmalarını da içerecek şekilde ve sistemi tanımlamak için kullanılmakta olsa da modern dönemi kapsayacak şekilde, maaş ve kimi ayrıcalıklar, iş güvencesi, liyakate dayalılık, emeklilik, gayrişahsılık, hiyerarşik örgütlenme ve kurallara bağlılık, arşivleme ve gelişmiş kayıt ilkeleri gibi kimi unsurları barındıran bir sistemi işaret etmektedir ve daha çok Weber'in çizdiği çerçevede kullanılmaktadır (bkz. Weber, 1990; Weber, 2017, Doğan, 2020). Kavramın, büroların yönetimi anlamıyla, modern idari örgütlenmeleri karşılamak üzere ortaya çıkışı 1745'e tarihlenmektedir (Fişek, 1970, s. 59). Bürokrat kavramı da çoğunlukla modern örgütlerle ilişkilidir ve bahsedilen sistemdeki kamu görevlileri toplamını ifade etmektedir.

Bürokrasinin ve bürokratların siyasetle ilişkilerine dair pozisyonları ele alan, aşağıda değinilecek, bir literatür söz konusudur. Bu çalışma da bürokratlarla siyasetlerin ilişkilerine odaklanmaktadır. Bunu yaparken, TBMM'de bürokratların nasıl anıldığını, hangi özelliklerinin hangi bağlamla gündeme geldiğini sorun edinmektedir. Bilindiği gibi 27. yasama dönemi, Türkiye'nin yeni bir hükümet sistemini deneyimlediği bir döneme denk düşmektedir. Bu yeni sistemin temel özelliklerinden biri yasama ile yürütme arasındaki katı ayrılıktır. Ayrıca yeni sistemde Cumhurbaşkanı, yürütmenin merkezinde yer almaktadır. Bu durum, TBMM üyelerinin bürokrasiye bakışını etkileyebilecek nitelikte görünmektedir. Öyleyse, seçilmişler, atanmışları hangi bağlamda anmakta, bürokrat kavramını hangi anlamda kullanmaktadırlar? Çalışma temel olarak bu soruya yanıt aramaktadır.

Çalışma 27. dönemin başı olan 7 Temmuz 2018'den 17 Ocak 2023 tarihine kadarki süreci, diğer deyişle 27. dönemin, neredeyse tamamını, ele almaktadır. İlgili tarih aralığında, TBMM'deki tartışmalarda bürokrat kavramının hangi anlam içeriğiyle kullanıldığına odaklanılmış, ilgili yasama dönemine ait tutanaklar TBMM internet sayfasından taranarak bir veri seti oluşturulmuştur. İlgili veri setinde, bürokrat kavramının geçtiği oturumlar ele alınmış, bu oturumlarda bürokrat kavramının nasıl kullanıldığını tespit etmek amacıyla nitel içerik analizi yapılmıştır.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramın çalışmadaki bağlamı tartışılmıştır. İkinci bölüm, araştırmanın yöntemini, içerik analizi yapılırken, kategori ve kodların nasıl oluşturulduğunu açıklamaktadır. Üçüncü bölüm bürokrat kavramının TBMM'deki kullanımına dair içeriği tarif etmekte, dördüncü bölüm siyasal partilerin bürokrat kavramını kullanışlarındaki içerik farklılıklarına odaklanmaktadır.

Son bölüm ise TBMM’de bürokrat kavramının ağırlıklı olarak kullanıldığı olumsuz anlamları örneklerle incelemektedir.

2. Tarafsız mı, Hükümetin Parçası mı?: Bürokrat Kavramı ve Çalışmadaki Bağlamı

Bürokrasi, sosyoloji ve siyaset biliminin yanı sıra, kamu yönetiminin de önemli başlıkları arasındadır. Bürokrasinin insan unsuru olarak tanımlayabileceğimiz bürokrat da bu tartışmalar içinde önemli bir yere sahiptir. Akademik çalışmalardan başka Türk siyasal hayatına dair gündelik tartışmalarda bürokrasiye ve bürokratlara sıklıkla vurgu yapılır. Bürokratik vesayet, bürokrasi-demokrasi çelişkisi, bürokrasi ile siyasetçiler arasındaki gerilimler, Osmanlı modernleşmesinden günümüze kadar, siyasal hayatın önemli tartışmalarından, siyasi gazetelerin de önemli manşetlerinden olagelmıştır. Bu alanda Türkçe yazında yer edinmiş ve kamu yönetimi alanını da etkilemiş pek çok kaynaktan söz edilebilir. Merkez-çevre yaklaşımıyla konuyu ele alan Şerif Mardin (2008), yine önemli ölçüde Mardin’in yaklaşımına yakın ve ondan yararlanan Metin Heper (1974, 2012), kamu yönetimi alanına benzer tartışmaları taşıyan Bilal Eryılmaz (2013), konuya dair eleştirel bir perspektiften yararlanan Kurthan Fişek (1970, 2016), Gencay Şaylan (1974), Birgül Ayman Güler (2005), Ahmet Alpay Dikmen (2013), tarih boyutuyla konuyu ele alan Carter Findley (1996) gibi pek çok yazar bürokrasi ve bürokrat tartışmalarına dair önemli katkıları olan isimler olmuşlardır. Benzer biçimde Türk bürokrasisine dair hem bürokratları hem de bürokrasinin toplumsal ve siyasal konumunu ele alan pek çok çalışma bulunmaktadır¹ ve pek çok isim konuyu çalışmaya devam etmektedir.

Bürokrasi kavramının farklı anlamlara gelecek tanımları söz konusudur (Bozkurt vd., 1998). Bürokrasi en başta, modern döneme ait büyük ölçekli örgütleri ve onların kendine has işleyişini tarif etmekte kullanılan bir kavramdır. Yasal-ussal otorite tipiyle de ilişkilendirilen kavramın bu anlamı, sistematik ve kapsamlı olarak Weber tarafından çalışılmıştır. Yasalarla düzenlenmiş, yetki hiyerarşisi barındıran, yazılı belgelere ve uzmanlaşmaya dayalı, gayrişahsi, kariyer sistemine dayanan bir mesleki gelişme içeren, kişilere değil makamlara bağlı olan vb. özellikler barındıran Weberyen ideal tip bürokrasi, kavramın bu anlamını tarif etmektedir (Gülmez, 1975; Eryılmaz, 2013, s. 60-64, Weber, 2017). Bu anlamdan başka, özellikle bu usule göre örgütlenmiş birimleri ifade ederken de bürokrasi kavramından yararlanılmaktadır. Örneğin “Maliye Bakanlığı bürokrasisi” veya “ekonomi bürokrasisi” gibi kullanımlar belli bir örgütü veya örgütler bütünü işaret etmektedir. Bir diğer anlamı ise, olumsuz anlamı olarak da anabileceğimiz kullanımımızdır; hantal veya verimli çalışmayan, kırtasiyecilik özellikler barındıran örgütleri nitelemek üzere kullanılmaktadır. Son olarak bürokrat anlamına gelecek biçimde, başka deyişle, bürokrasi olarak tanımlanan, belli ilkelere göre işleyen örgütlerde çalışan insanları anlatmak üzere kullanılmaktadır.

Bürokrat, kimi zaman bürokrasi kavramıyla iç içe kullanılabilir ancak bu çalışmada özellikle bürokrat ifadesine odaklanılmaya çalışılmıştır. Bazen tüm memurları içerecek şekilde kullanılan kavram kimi durumlarda ise sadece hiyerarşinin üst kademelerinde çalışan atanmışları kapsar. Kavram üzerine net bir tanım yapılmadan çalışılması, bazen kavramın içeriğini bulanıklaştırmaktadır. Üstelik politik veya ideolojik kimi hususlar da kavramın kullanımında etkilidir. Tam da bu noktadan hareketle, bürokrat kavramının gündelik siyasette nasıl kullanıldığı önem kazanmaktadır. Akademik çalışmalarda net veya değil ama belli bir içerikle kullanılsa da gündelik tartışmalarda ve basında kavram farklı anlamlara gelebilmektedir. Bu anlamlar da değer yüklüdür. Kimi zaman sözlük anlamıyla kullanılan kavram bazen hantallık, yolsuzluk gibi olumsuz anlamlarla, bazense devlet geleneği, kurallara uyma gibi olumlu taraflarıyla kullanılmaktadır.

1 Birgül Ayman Güler, “Kamu Personeli: Sistem ve Yönetimi” kitabında (2005) konuya dair literatürü etraflıca ele almaktadır. Çalışma kapsamında bu konuyu ayrıntılı olarak işlemek mümkün görünmemektedir. Gerek bürokrat ve elitlere dair alan araştırmalarını gerekse personel sistemine dönük araştırmaları ve raporları içeren literatür özeti için bkz. Güler, 2005, s. 57-61.

Bürokratlarla siyasetçiler arasındaki gerilim farklı dönemlerde farklı adlandırmalara tabi tutulmakta, konu bazen demokrasi-bürokrasi ikiliği bağlamıyla bazense atanmış-seçilmiş gerilimi olarak gündeme taşınabilmektedir. Kimi pozisyonlar bürokrasinin tarafsızlığı savunmakta, kimi halkın iradesinin yansıdığı siyasetin etkisi altında ama aktif olarak tüm toplumsal ve normatif değerlerle ilgilenmesi gerektiğini ileri sürebilmektedir (Demir, 2011, s. 65). Bürokrasinin siyasallaşması (*politicization*), “asil-vekil” tartışması, temsili bürokrasi gibi farklı tartışmalar da ilave edildiğinde, kökeni siyaset-yönetim ayrımına kadar götürülebilecek bir alana adım atılmış olmaktadır.²

Bürokrasinin farklı boyutlarına odaklanan bu yaklaşımlara ilaveten bürokrasi konusu, yeni hükümet sistemi tartışmalarıyla birlikte tekrar gündeme gelmiştir. Bilindiği gibi yeni hükümet sistemi Türk idari yapısı içinde önemli bir kırılmadır. Bu kırılma yürütmenin yasamadan ayrıştırılması, Cumhurbaşkanının sistemdeki yerinin merkezileşmesi ve katı güçler ayrılığının tesisi biçiminde gerçekleşmiştir. Bu dönüşüm esnasında özellikle bakanlıkların örgütlenişi ve sistemdeki yeri, yeni kurulan idari birimler, mülki idarenin konumu ve TBMM’nin yürütme ile olan ilişkisi değişmiştir. (Akman, 2021; Turan, 2018; Çakır Kantarcıoğlu, 2018; Zengin, 2019). Personel yönetiminde de “üst düzey bürokrat” tanımlamasına gidilmiş ve önemli bir kopuş gerçekleşmiştir (Acar, 2019; Albayrak, 2020; Sayan ve Urhan, 2020). Yasamayla yürütme arasındaki organik ilişkinin kopuşu, milletvekilleri ve yürütme arasındaki münasebeti değiştirmiş, bürokratların konumlarını yürütmenin başı sıfatıyla Cumhurbaşkanına yakınlaştırmış, bu anlamda da hem yönetsel hem de siyasal olarak yeni tür bir merkezileşme gündeme gelmiştir. Üst düzey bürokratların atanma usulleri de bize göstermektedir ki bürokratlar, Cumhurbaşkanıyla yakın bir ilişki içindedir. Başka bir açıdan söylenirse bürokrasi ve bürokratlar, yeni hükümet sisteminde yürütmenin, Cumhurbaşkanının kontrolü altında ve ona sıkı sıkıya bağlı unsurlar haline gelmiştir. Hem atama usullerine hem de (örneğin İl İdaresi Kanunu’nda olduğu gibi)³ yapının işleyişine dair mevzuata da yansıyan bu durumun TBMM’de gündeme taşınacağı tahmin edilebilir.

Bu dönüşüm, TBMM’de, bürokratların siyasallaşması iddialarını ve bürokratların yasama temsilcilerini dikkate almamaları gibi hususları gündeme getirmiştir.⁴ Başka pek çok gerilimin de olduğu Meclis tartışmaları düzenli olarak yayımlandığından, araştırmacılar için, analiz yapılacak birer nesne olarak görülebilir. Çalışmanın aslı amacı, bu metinlere, diğer deyişle oturum tutanaklarına dayanarak, yasama faaliyetleri kapsamındaki tartışmalarda bürokrat ifadesinin hangi içerikle kullanıldığının ortaya çıkarılmasıdır. Bu kapsamda aşağıda ayrıntısı verildiği üzere içerik analizi yapılmış, böylelikle milletvekillerinin bürokrat kavramını nasıl kullandıkları araştırılmıştır.

Bürokrat kavramının farklı anlam içeriklerine sahip olduğu bilinmektedir. Bazen olumlu bazense olumsuz olabilen bu içeriklere ilaveten, kavramın kullanıldığı bağlam, içeriğini de belirlemektedir. Konumuz kapsamında, içeriği belirleyen temel unsur parti aidiyetidir. Çalışmanın ilk hipotezi budur, (H. 1) *Bürokrat kavramı TBMM’de, milletvekillerinin üyesi bulunduğu partiye göre değişik anlam içerikleriyle kullanılacaktır.* İkinci hipotez muhalefet partilerinin, kavramı ağırlıklı olarak olumsuz içerikle kullanacağına dairdir. Yeni hükümet sisteminin sayılan özellikleriyle ilişkili olarak, (H. 2) *muhalefet partilerinin üyeleri bürokrat kavramını daha çok eleştirel/olumsuz bir içerikle kullanacaktır.* Son olarak yeni hükümet sisteminde iktidar partisi lideri, yürütmenin başı olduğundan ve

2 Bahsedilen başlık ve tartışmalara dair genişçe bir literatür söz konusudur. Çalışma kapsamında ayrıntısına girilmeyecek bu başlıklar için şu kaynaklardan yararlanılabilir: (Aberbach vd., 1981; Cooper, 2020; Demir, 2011; Demirelli, 2021; Peters, 2001)

3 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu (RG: 18.6.1949/7236) valinin sıfatını “İlde Devletin ve Hükümetin temsilcisi ve ayrı ayrı her Bakanın mümessili ve bunların idari ve siyasi yürütme vasıtasıdır” biçiminde düzenlenmişti. Yasanın yeni halinde vali ilde yalnızca “Cumhurbaşkanının temsilcisi ve idari yürütme vasıtasıdır.”.

4 06.12.2022 tarihli oturumda bürokratlarla milletvekilleri arasında ortaya çıkan gerilim örnek olarak verilebilir: “Bugün geldiğimiz noktada Meclis, bırakın bakanları, yasal olarak kendisine hesap vermeleri gereken bürokratlar tarafından bile kale alınmaz duruma gelmiştir.” TBMM TD, D: 27, Y: 6, B: 30,

atamaların büyük kısmı onun tarafından yapıldığından, (H. 3) *iktidar partileri/ortakları bürokrat kavramını olumlu bir içerikle kullanacaktır.*

3. Araştırma Yöntemi ve Süreci

Araştırmada nitel analiz yapılmış, TBMM tutanaklarında, bürokrat kavramının nasıl bir bağlamda geçtiği, hangi anlamlarda kullanıldığı nitel içerik analizi ile incelenmiştir. “İçerik analizi, araştırmacının bir iletişim kaynağındaki (bir kitap, makale, film, vb.) içeriği (mesajları, anlamları, vb.) açığa çıkarmasına olanak sağlar” (Neumann, 2006, s. 466). Bu analiz genel olarak nicel ve nitel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır ve kimi durumlarda hem nicel hem nitel boyutlar incelemelerde kullanılarak karma bir yöntem seçilebilmektedir. Nicel içerik analizi, eldeki verileri sayısal olarak ortaya koyar. Diğer deyişle bulguları sonuçlar, sayılar ve istatistiki bilgiler olarak betimlemekle yetinir. Nitel içerik analizi ise metinleri incelerken sosyal etkileşimi ve iletişimin yönünü hesaba katar, arka planda yer alan farklı dinamikleri de analizin bir parçası olarak kavrar ve kullanır. Nitel içerik analizi bir metindeki açık veya gizli olabilecek temaları takip ederek ve sözcükleri saymanın ötesine geçerek, eldeki materyali araştırmacı açısından öznel ama bilimsel temellere dayanacak şekilde değerlendirir. (Sallan Gül ve Kahya Nizam, 2021, ss. Ö182-Ö185). Derlenen veriler dört aşamada analizi edilir: verilerin kodlanması, kod ve kategorilerin tespiti, bunların düzenlenmesi ve son olarak bulguların tanımlanması ve tespiti (Baltacı, 2019, s. 378).

Çalışmanın temel materyalini 27. yasama döneminin TBMM tutanakları oluşturmaktadır; bu materyale odaklanarak, TBMM çatısı altında yürütülen tartışmalarda bürokrat kavramının hangi içerikle kullanıldığı araştırılmıştır. Çalışma milletvekillerinin bürokrat kavramını nasıl bir içerikle kullandığına yoğunlaşmıştır, buna koşut olarak araştırma üç asli kategori üzerine inşa edilmiştir: bürokratin “olumlu, olumsuz ve nötr” içerikleri. Veri seti oluştururken TBMM internet sayfasından yararlanılmıştır. Sayfa, “Tutanak Sorgu” sekmesinden, anahtar kelime tabanlı tarama yapmaya izin vermektedir (<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakSorgu>). İlgili arama sayfasından ‘bürokrat’ anahtar kelimesi kullanılarak, içinde bürokrat ifadesi yer alan tüm oturumlar tespit edilmiştir. Veriler, yukarıda da değinildiği gibi, 27. yasama döneminin başı olan 7 Temmuz 2018’den 17 Ocak 2023 tarihine kadarki tüm oturumları kapsamaktadır. İlgili tarama sonucunda toplam 213 sayfa bulunmuştur ki bu sayfalar 204 yasama birleşimini kapsamaktadır. Kavram, mükerrer kullanımlarla birlikte toplam 315 kez geçmektedir. İlgili oturumlar *QDA Miner Lite* (v.2.0.9) isimli programın ücretsiz versiyonuna işlenmiştir.

Önce, her oturumda bürokrat ifadesinin geçtiği ilgili kısım, kavramın nasıl kullanıldığını içerecek biçimde programa kaydedilmiş, ilgili paragrafın esas alındığı, kimi durumlarda içeriğin daha iyi kavranmasını sağlayacak biçimde birkaç paragrafın kaydedildiği bir veri seti oluşturulmuştur. Yanı sıra, oturumun tarihi, yasama yılı ve ilgili ifadeyi kullanan milletvekilinin partisi de kaydedilmiştir. Kayıt işlemi esnasında oturumlardaki bürokrat ifadesinin nasıl kullanıldığı incelenmiş, bu kapsamda ilgili cümleyi esas alan taslak bir kod (*code*) listesi oluşturulmuştur. Kod ile kastedilen bürokrat ifadesinin geçtiği kısımdaki anlam içeriğini karşılayacak bir ifade, tanım, sıfat, kısaca etikettir. İçerik analizi tekniğinde güvenilirliği sağlamanın en önemli kısmı kodlama işlemidir, kodların ve kategorilerin net olması gerekmektedir ve mümkün mertebe nesnel olmalıdır (Bilgin, 2006, s. 16). Bu nedenle kodların inşası ve kod atama sürecine özellikle dikkat edilmiştir. Kod isimleri ilgili oturumlarda kullanılan kelimelerden hareketle oluşturulmaya çalışılmış, bağlamı daha net ifade edebilecek kodlar tespit edilmiştir.

Toplam olayın dörtte birine yakını (50 olay) incelendikten sonra veri girişine ara verilmiştir. Veri giren tek araştırmacı olması nedeniyle kodlama sürecindeki uzlaşma (*intra coder agreement*) ölçütü, araştırmacının istikrarlı bir biçimde kodlama yapabilmesi (*stability*) ve güvenilirliği (*reliability*) için aradan zaman geçmesi sağlanmış, ilgili 50 olayın incelenmesiyle yapılan bu deneme bir kenara bırakılarak aynı kod listesiyle tekrar veri girişi yapılmıştır. Böylelikle çalışmanın içsel tutarlığı ve aynı kodların yakın içeriklerde

istikrarlı olarak kullanılması mümkün mertebe sağlanmaya çalışılmıştır. Zira nitel içerik analizinde güvenilirliğin kıstaslarından biri standart veri girişidir. Yine de nitel içerik analizinin mutlak anlamıyla nesnellik ve isabetlilik barındırma kapasitesinin sınırlılığı göz önünde bulundurulmalıdır. Veri girişi ve değerlendirme süreci nihayetinde araştırmacıların öznel yargılarına dayanmak durumundadır. Nicel içerik analizlerinde yer alan kimi hesaplama yöntemlerini nitel analizde aramak işlevsiz olacaktır çünkü nitel araştırmalarda, analiz yapanlar arasında bir uzlaşmaya ulaşmak pek mümkün değildir. Zira yorumlayıcı unsurlar her zaman öznellik taşıyacaktır, bu nedenle Mayring'e göre bu konuda biraz daha mütevazı (*modest*) olmak ama yine de mutlak anlamda bir öznelliğe de izin vermemek gerekir. (2014, ss. 111-115). Bu amaçla, veri girişleri tamamlandıktan sonra iki akademisyenin rastsal olarak belirlenen 45'er veriyi mevcut kod listesi ile girmesi talep edilmiştir. Böylelikle başka bir gözün değerlendirmesiyle mevcut kodların isabetliliği (*accuracy*) ve yeniden uygulanabilirliği (*reproducibility*) sınanmıştır. Bu şekilde çalışmanın yazarı ile yardım alınan araştırmacıların denemesi arasındaki örtüşme oranı tespit edilmiştir. Bürokrasi konusunda çalışmaları da olan ilk araştırmacıyla, ilgili 45 olayın yalnızca 10 tanesinde uyumlu veri girilmediği tespit edilmiştir. Diğer deyişle yüzde 77'lik bir uyum söz konusudur; oran, nesnellik ve açıklık açısından değerlendirildiğinde tatmin edici düzeydedir. Diğer araştırmacıda ise bu oran yüzde 60'tır, 45 verinin 27 tanesi uyumludur. Ortalamaya bakıldığında yüzde 68'lik bir örtüşme tespit edilmiştir. Bu durum kodların nesnellik ve açıklık kriterlerini bir ölçüde karşıladığını işaret etmektedir. Bu aşamadan sonra ise tüm kodlar ve ifadeler incelenerek bazılarının tek kod olarak birleştirilmesi uygun bulunmuştur ve Tablo 1'de gösterilen kodlardan oluşan bir liste ortaya çıkmıştır (Kodlara dair örnek ifadeler için bkz. EK-2).

İlgili kategorilerden de görülebileceği gibi kodların bazıları olumlu bazıları ise olumsuz içeriğe sahiptir. Bu durum bürokrat kavramının değer yüklü olduğunu ve farklı içeriklerle kullanıldığını göstermektedir. Bundan başka kelimenin sözlük manasıyla kullanıldığı olaylar nötr bir içeriğe sahiptir ve 'kamu görevlisi' koduyla etiketlenmiştir. Böylelikle aşağıdaki etiketler/kodlar bu üç temel kategori altında toplanmıştır:

Tablo 1. Kategori ve Kodlar (codes) listesi

Kategori	Kod	Tanım ⁵
Olumlu	Mesleki Tecrübe	Bürokrat kavramı, uzun süre görev yapma ve deneyimle ilişkili olarak kullanılmıştır.
	Yetkinlik	Bürokrat kavramı, bürokratin görevindeki mesleki yeterliliğine atıf yapmaktadır.
	Devlet Geleneği	Bürokrat kavramı, kamu görevliliği bilinci ve devlet adabıyla ilişkilendirilmiştir.
	Hizmet Etme	Bürokrat kavramı, bürokratin görevini fedakârlıkla yerine getirmesine atıfla kullanılmaktadır.
	Seçkinlik	Bürokrat, toplumun önde gelen bireylerinden biri olarak anılmaktadır.
	Hesap Verebilirlik	Bürokrat, faaliyetlerinin sorumluluğunu üstlenmekte ve hesap verebilmektedir.
Olumsuz	Partizanlık-Siyasallaşma	Bürokrat siyasal saiklerle ve siyasal partilere göre faaliyette bulunmaktadır.
	Nepotizm-Kayırmacılık	Bürokrat kayırmacılık, göreve gelirken veya çalışırken kişisel bağlantıları kullanma gibi konularla anılmaktadır.
	Rüşvet-Yolsuzluk	Bürokrat rüşvet veya yolsuzlukla ilgili bir süreçle birlikte anılmaktadır.
	Liyakatsizlik	Bürokratin mesleki yeterliliğinin sınırlı olduğu belirtilmektedir.
	FETÖ	Bürokrat, Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) veya onun bir faaliyeti kapsamında anılmaktadır.
	İşini Yapmama	Bürokrat görevini kasten yerine getirmemekte veya ihmal etmektedir.
	Hukuksuzluk	Bürokrat hukukun çiğnendiği durumlarla ilişkili olarak gündeme gelmektedir.
	Bürokrat Sıfatıyla Uyumsuz	Bürokrat kamu personeli olma bilinci ve adabına aykırılık içerecek bir eylemde bulunmaktadır.
Ayrımcılık	Bürokrat, hizmet verirken kişilerin farklı kimliklerine göre ayrımcılık yapmaktadır.	

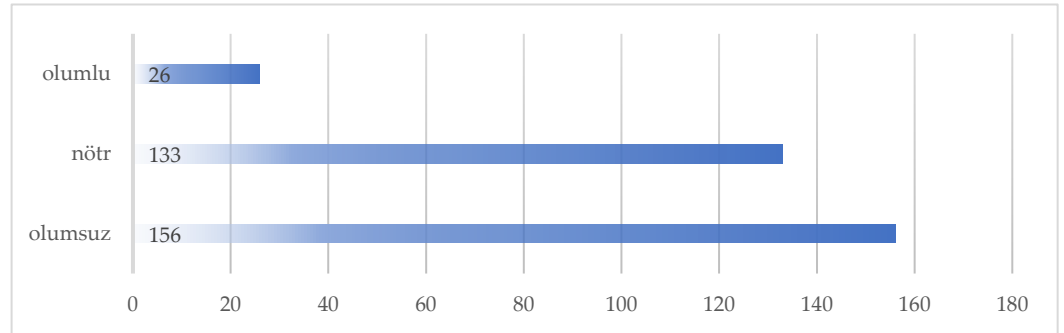
5 Buradaki tanımlar metin içindeki anlamı karşılamak üzere kullanılmaktadır. Metinde, doğal olarak, bire bir biçimde bu ifadeler kullanılmayabilir. Kodlar, bürokrat kavramının kullanıldığı bağlama göre tanımlanmıştır.

Nötr	Kamu Görevlisi	Bürokrat kavramı kelimenin gerçek anlamında, kamu görevlisi manasıyla veya herhangi bir değer yüklemekten kullanılmaktadır.
------	----------------	---

Elde edilen veri setini kullanarak temel iki alanda çıkarım yapmak mümkün olmuştur. Aşağıda kavramın nasıl bir içerikle kullanıldığı ve siyasal parti aidiyetinin bu içerikleri nasıl etkilediği, partiler arasındaki farklılaşmalar, iktidar ve muhalefet partilerinin farklı tavırları gibi öne çıkan boyutlar ele alınacaktır.

4. “Bürokrat” Kavramı Nasıl Kullanılmış? Kavramın İçeriği, Temel Kategori ve Kodlar

Kategorilere göre bakıldığında, kavramın en sık olumsuz içerikle kullanıldığı görülmektedir; onu nötr ve olumlu içerikte kullanımlar takip etmiştir. Bürokrat kavramı, yasama faaliyetlerine katkı sunan bürokratlara teşekkür etmek, konuyla ilgili bir rapordan söz ederken bürokratları anmak gibi durumlarda nötr bir içerikle kullanılmıştır. Konuyla ilgili pek çok örnekten söz edilebilir. Mesela “... sektörün tüm paydaşlarını birkaç kez bir araya getirdik, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğünden bürokratları da o toplantıya dâhil ettik ve soruna çözüm aramaya çalıştık” ifadesi veya “Siz değerli milletvekillerini ve bugün ilgili kurumları temsilen burada bulunan bürokratları saygıyla selamlıyorum.” ifadeleri nötr içerikle kullanıldığından böyle kodlanmıştır. Sözlük anlamıyla kullanımı, değer yüklü görünmemekte olduğundan nötr kategorisi altında tek bir kod olarak toplulaştırılmıştır. Olumlu ve olumsuz kategorileri altında ise pek çok farklı kullanım ve kod söz konusudur (bkz. Tablo 1).

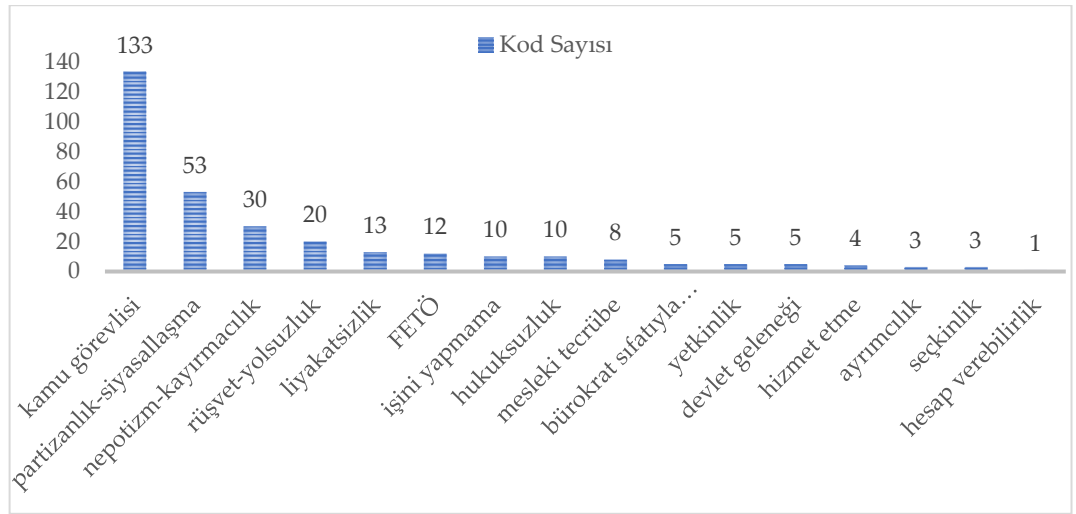


Şekil 1. Kategorilerin dağılımı

Kodlar açısından bakıldığında olumsuz kategorisi altındaki kodların fazla oluşu dikkat çekmektedir. Ancak nötr kategorisi altında yalnızca tek kod (kamu görevlisi) atanmış olduğundan en sık kullanılan kod “kamu görevlisi” olmuştur. Kamu görevlisi kodu, toplam kod sayısının yüzde 42,2’sini oluşturmaktadır. Yani bürokrat kavramı bu oranda, kelimenin birincil anlam içeriğiyle kullanılmıştır. Ondan sonra ise “olumsuz kategorisi”ndeki kodlar gelmektedir.

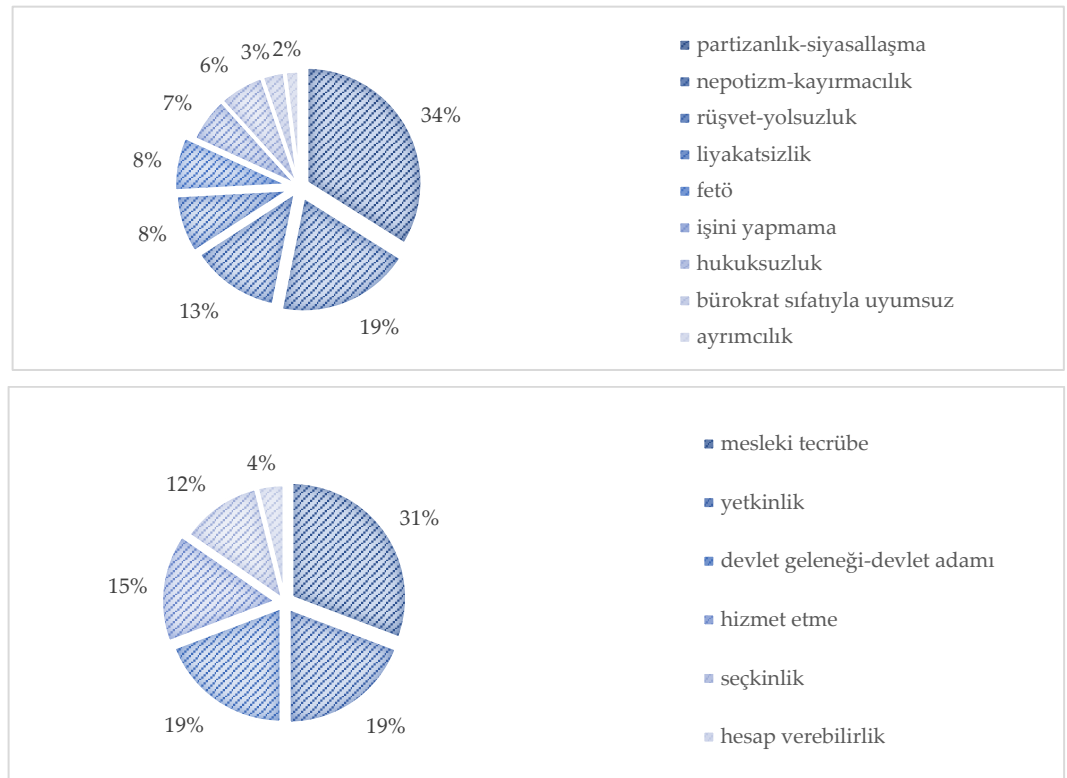
Olumsuz kategorisindeki kodlar, veri seti içinde oldukça çeşitli örneğe sahiptir. Kimi durumlarda milletvekilleri, bürokratlar hakkında partizanlık yaptıklarına dair iddialarda bulunabilmekte, bazense bürokrat kavramını kayırmacılıkla, yolsuzlukla birlikte anabilmektedir. Olumsuz kategorisi altında, partizanlık-siyasallaşma kodu yüzde 16,8, nepotizm-kayırmacılık yüzde 9,5, rüşvet-yolsuzluk kodu ise yüzde 6,3 olarak dağılmaktadır.

Olumsuz kategorisi içinde en çok karşılaşılan kod “partizanlık- siyasallaşma” kodu olmuştur. Diğer deyişle bürokrat kavramı TBMM’deki tartışmalarda olumsuz içerikle kullanıldığında yüzde 34 oranla, en çok siyasallaşmayla/partizanlaşmayla birlikte anılmıştır. Bürokrat kavramının olumsuz manada kullanıldığı her üç durumdan birinde partizanlık tartışması söz konusudur.



Şekil 2. Kodların Sayısal Dağılımı

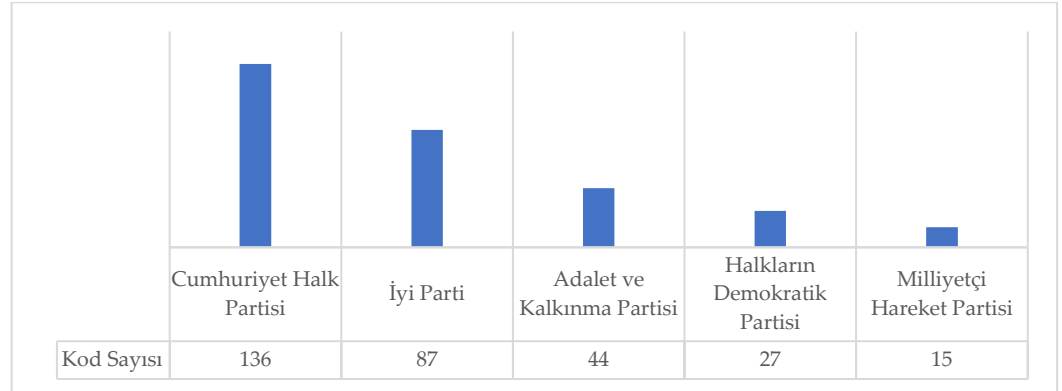
Olumlu kodlara bakıldığında ise en sık “mesleki tecrübe” kodu kullanılmıştır. Bürokrat hakkında olumlu görüşlerin belirtildiği durumların yaklaşık üçte birinde, bürokrat, mesleki tecrübesiyle anılmış, diğer deyişle bürokrat kavramı mesleki deneyime atıf yapacak bir içerikle kullanılmıştır. Onu sırasıyla yetkinlik ve devlet geleneğine atıflar izlemiştir.



Şekil 3. Olumlu ve Olumsuz Kodların Dağılımı

5. Siyasal Partilerin Bürokrat Kavramını Kullanma Biçimi

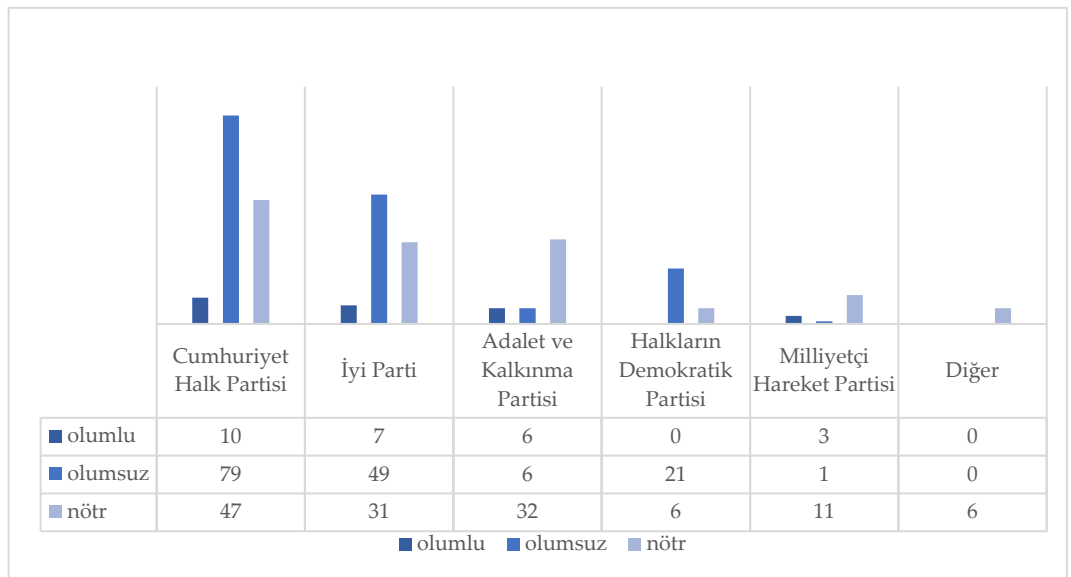
Siyasal partilerin TBMM’de bürokrat kavramını kullanma sıklıkları ve içerikleri farklılaşmaktadır. Aşağıdaki tablo, bürokrat kavramını en sık kullanan partilerin muhalefet partileri olduğunu göstermektedir.



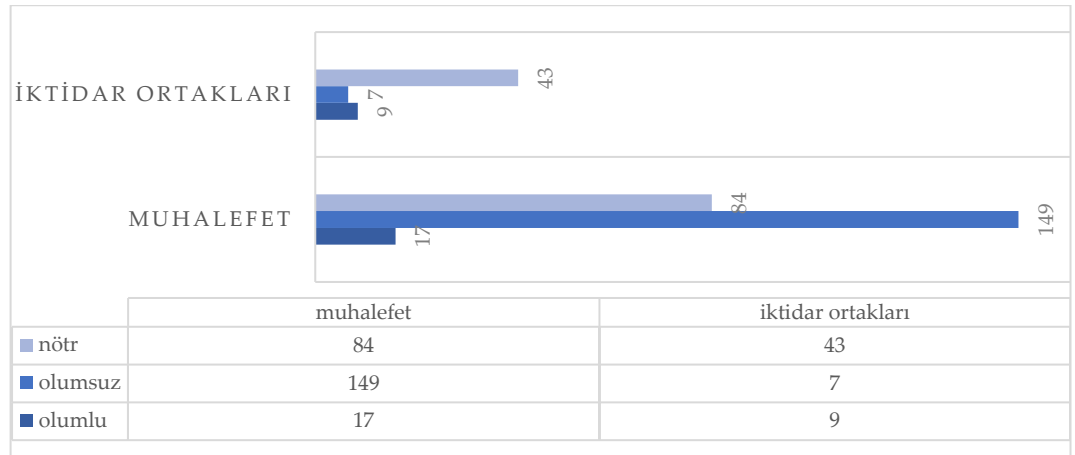
Şekil 4. Kod Sayılarının Siyasal Partilere Göre Dağılımı

Dağılıma bakıldığında, Cumhuriyet Halk Partisi bürokrat kavramını en çok kullanan partidir (315 kullanımın 136'sı, %43). Onu takip eden parti ise yine muhalefette yer alan İyi Parti'dir, İyi Partili milletvekilleri 87 kez bürokratlardan söz etmiştir (%28). Bu iki partiyi sırasıyla Adalet ve Kalkınma Partisi, Halkların Demokratik Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi takip etmektedir.

Yeni hükümet sistemiyle birlikte bürokratların siyasal iktidarlarla daha yakından çalıştığı, bu manada siyasallaşma ve merkezileşmenin eş zamanlı olarak yaygınlaştığı ileri sürülebilir. Cumhurbaşkanı'nın yürütmenin başı sıfatına ilaveten bir siyasal parti lideri olması, yaptığı atamalar ve bürokrasiyle ilişkisinin içeriğini de değiştirmiştir. Özellikle üst düzey bürokrat atamalarında durum böyledir. Bu hususun TBMM'de yansımaları olacağı, bu minvalde de özellikle muhalefet partilerinin, iktidar ortaklarına nazaran bürokratları hem daha çok hem de olumsuz içerikle anacakları iddia edilebilir. Milletvekilinin üye olduğu siyasal partiye göre bürokrat kavramını kullandığı içerik değişebilmektedir. Eldeki veriler ileri sürülen bu hipotezi doğrulamaktadır. Muhalefet partileri bürokratlara dönük eleştirel bir tutum takınmış görünmekte, TBMM'deki tartışmaların içeriği de bu nedenle olumsuz kategorisinde yoğunlaşmaktadır. Muhalefet partilerinin tamamı bürokrat kavramını en çok olumsuz içerikle kullanmıştır. İktidar ortakları ise, bürokratları genellikle nötr içerikle yani sözlük manasıyla kullanmış görünmektedir.



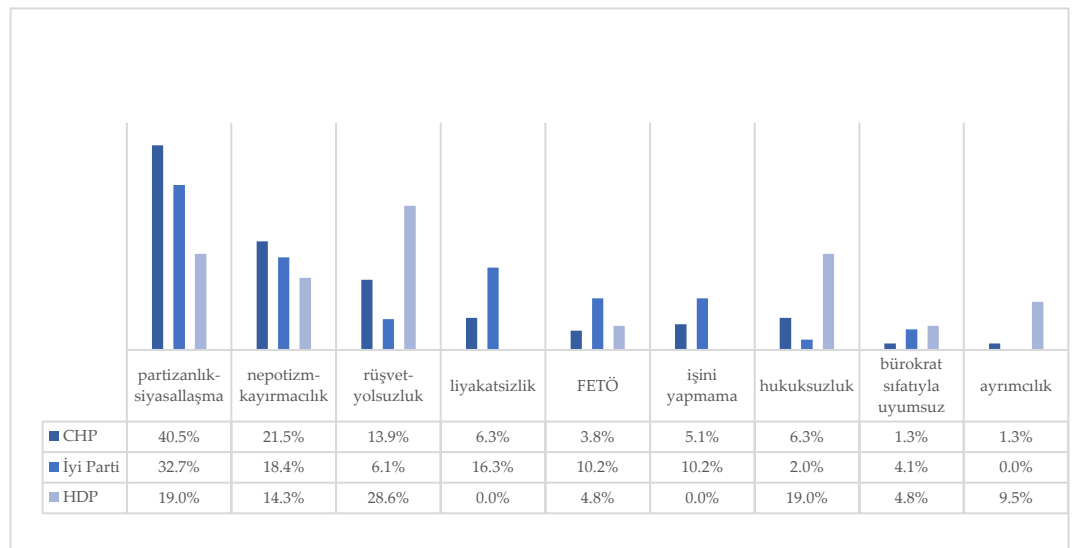
Şekil 5. Kategorilerin Siyasal Partilere Göre Sayısal Dağılımı



Şekil 6. Kategorilerin muhalefet ve iktidar gruplarına göre sayısal dağılımı

Muhalefet partileri kendi politik çizgileri kapsamında farklı hususlarda tepkiler veriyor olabilir. Bu durum, gündemden de bağımsız şekilde TBMM tartışmalarına yansımaktadır. Aşağıdaki grafik, muhalefet partilerinin eleştirilerinin yoğunlaştığı kodları oransal olarak göstermektedir. Diğer deyişle, her partinin, kendi gündeme getirdiği olumsuz içerik içindeki kategorileri oransal olarak göstermektedir. Buna göre CHP de İyi Parti de olumsuz kodlar içinde en çok partizanlık-siyasallaşma hususunu gündeme getirmişlerdir. CHP'nin tüm olumsuz kodlar içinde en çok tartıştığı bu husustur (yüzde 40,5). Keza İyi Parti için de benzer durum geçerlidir (yüzde 32,7). HDP ise bürokrat sözcüğünü olumsuz içerikle kullanırken en çok rüşvet ve yolsuzluk hususunu dile getirmiştir.

CHP'nin en çok kullandığı içerik partizanlık-siyasallaşma, nepotizm-kayırmacılık ve rüşvet-yolsuzluk olmuştur ki oransal olarak dörtte üçünden fazlasına denk gelmektedir. İyi Parti'ye bakıldığında rüşvet-yolsuzluk etiketi, yerini liyakatsizlik meselesine bırakmaktadır. HDP'de ise en çok vurgu sırasıyla rüşvet-yolsuzluk, partizanlık-siyasallaşma ve hukuksuzluk içeriklerindedir. Bu anlamda, partilerin vurgu yaptıkları hususlar kısmen farklılaşmaktadır. Ayrımcılık başlığı ise en çok HDP tarafından dile getirilmiştir.



Şekil 7. Muhalefet partilerinin "görece" en çok vurgu yaptıkları olumsuz kodlar

Yukarıda aktarılan veriler bürokrat kavramının, özellikle muhalefet tarafından gündeme getirildiğini ve bilhassa olumsuz anlamda kullanıldığını açıkça göstermektedir.

Başka bir dönemde “bürokrat” kavramının bu kadar olumsuzlanıp olumsuzlanmadığı ölçme imkânı bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır. Buraya kadarki verilerde açık ara ön planda olan olumsuz kategorilerden öne çıkan kimi gündemler aşağıda ele alınacaktır.

6. Muhalefetin Bürokrat Eleştirisi: TBMM’de “Bürokrat” a Dönük Eleştirilerden Öne Çıkanlar

Bürokrat kavramı yukarıda da açıklandığı üzere TBMM’de çoğunlukla “pejoratif” manada kullanılmıştır. Gerçekten de muhalefet, bürokrat kavramını ağırlıklı olarak olumsuz anlamda kullanmakta ve pek çok açıdan eleştirmektedir. Bunlar arasında en çok dillendirilen tartışmalar partizanlaşma ve nepotizmdir. Bürokrat kavramının olumlu içerikle kullanıldığı da vakidir, ancak sayıca çok düşük olan bu örnekler analizin bu kısmına dâhil edilmemiştir.

Farklı olaylarla TBMM gündemine taşınan siyasallaşma/partizanlaşma olgusunu kavramak için, bürokratlarla parlamenterler, diğer deyişle bürokrasi – yasama, arasındaki ilişkiler üzerinde bilhassa durulabilir. Milletvekilleri ile bürokratlar arasındaki gerilim, bürokratların TBMM’ye gelerek yaptıkları açıklamalarda ve milletvekilleriyle olan münasebetlerinde gündeme gelmektedir. Meclisteki eleştirilerden anlaşılan, bürokratların milletvekillerine karşı bilgi vermeme veya yapılan toplantılara katılmama gibi kimi tavırlar sergiledikleridir ki vekiller bu hususu yasama ve yürütme arasındaki gerilim olarak kavramaktadırlar. 26.11.2019 tarihli oturumda gündeme gelen tartışma buna örnektir. Milletvekili Yaşar Tüzün (CHP), yasa metninin parlamenterler tarafından değil yürütme tarafından hazırlandığını, TBMM’den önce bakan veya bürokratların içerikle ilgili açıklamalar yaptığını belirtmektedir. Vekile göre iktidar ortağı milletvekilleri, bürokratların onaylamadığı metinleri kabul etmemektedirler:⁶

Yasa tekliflerinde milletvekillerinin imzasının bulunması, tekliflerin yasama organı üyeleri tarafından hazırlandığı anlamına gelmemektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisine gelmeden önce, içerikle ilgili, bakan ya da bürokratlar tarafından kamuoyuna maalesef açıklama yapılmaktadır. Komisyonla çoğunluğu bulunan partilerin mensup üyeler bürokratların onaylamadığı hiçbir önergeyi maalesef kabul etmiyorlar.

Bu örnek yeni hükümet sisteminde yasama ile yürütme arasındaki katı ayrışmanın sonucu doğan bir çelişkinin yansıması olarak değerlendirilebilir ki vekil tam da yasama-yürütme ilişkisine odaklanmıştır. Buna paralel olarak üst düzey bürokratların önemli konularda TBMM’ye katılmadıklarını da eleştirmektedir:

Şunu da belirtmek isterim ki, Komisyon görüşmelerine Bakanlıklardan gelenler, genel müdür düzeyinde hiçbir bürokrat katılmayıp, ilgili birimlerin dairesi başkanı, hukuk müşaviri yani -buraya katılanları tenzih ediyorum ama- 3’üncü derecede, 4’üncü derecede, 5’inci derecede bürokratlardan oluşuyor.

Bugün burada konuşacağız. Neyi konuşacağız? Örnek veriyorum, Emniyet Teşkilatı Kanunu’nu konuşacağız. Emniyet Genel Müdürü burada mı arkadaşlar?

MAHMUT TANAL (İstanbul) - Yok.

YAŞAR TÜZÜN (Devamla) - Neyi konuşacağız? Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu’nu konuşacağız. En yetkilisi burada mı arkadaşlar? Neyi konuşacağız? Türk Ceza Kanunu’nu konuşacağız, Dernekler Kanunu’nu konuşacağız, Ceza Muhakemesi Kanunu’nu konuşacağız, Nüfus Hizmetleri Kanunu’nu konuşacağız -maddeler var- Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nu konuşacağız, hatta Türk Vatandaşlığı Kanunu’nu konuşacağız, RTÜK’le ilgili kanunu konuşacağız ama maalesef bu birimlerin hiçbirinin genel müdürlük düzeyinde bir bürokratın olmadığını, Komisyonla da, Genel Kurulda da gözlemliyoruz.

Benzer bir olumsuz değerlendirme CHP milletvekili tarafından dile getirilmektedir.⁷ Vekil, bürokratların mevzuat hazırlığı yaparak TBMM'ye sevk ettikleri yönündeki açıklamayı eleştirmektedir. Özgür Özel'e göre bürokratin yasal düzenlemeyi yaptık, TBMM'ye sevk edeceğimiz şeklindeki ifadesi ve yasalaşacak iddiası TBMM'nin önüne geçme, yürütmenin/bürokratin yasama yetkisine yaptığı bir müdahale olarak anlaşılmaktadır. Özel bu hususu yeni hükümet sistemiyle ilişkilendirerek açıklamaktadır:

RTÜK Başkanı... "Kanunu hazırladım, Meclise sevk edeceğim." diyor. "Yasalaştıktan sonra da yürürlüğe girecek." müjde veriyor... Görevlendirdiğimiz adam bize kanun teklifi yolluyor. Kanun teklifini hazırlamış, bitirmiş, sevk ediyormuş... Parlamentoya karşı bunu yapamazsınız."

Bürokratların siyasallaşmasına dair değerlendirmelerden bir diğeri de bürokratların parlamenterlerle olan ilişkisine atıf yapmaktadır. Özel başka bir tarihte, 04.01.2023'teki bir oturumda bu sefer başka bir boyuta dikkat çekmektedir.⁸ Plan ve Bütçe Komisyonu'nda bir bürokratin milletvekillerine bilgi vermek istemediğini belirtmektedir:

Merkez Bankası Kanunu'nda yılda 2 kez Plan ve Bütçe Komisyonunda sunum yapılması yazdığı, zorunlu olduğu hâlde hem de bir kanun için Plan ve Bütçe Komisyonundayken Merkez Bankasına kur korumalı mevduatla ilgili sorular için gelen görevli bürokrat "Size bilgi veremeyiz." demiştir. Oradaki 40 milletvekili milletin vekilleridir ve tüm siyasi partilere ait milletvekilleridir. Bir bürokratin "Ben Plan ve Bütçe Komisyonuna bilgi vermiyorum." demesi ve bu duruma "Biz bürokratik vesayetle mücadele edeceğiz." diye iktidara gelenlerin, Merkez Bankası Başkanının sessiz kalması, Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanının buna müdahil olmaması ve en nihayetinde Meclis Başkanının suskunluğu kabul edilebilir değildir. Bu durumu baştan sona milletimize şikâyet ediyoruz.

Bir diğer örnekte, 26.04.2022 tarihli oturumda CHP milletvekili, Türk Hava Yolları yöneticisinin, milletvekillerinin telefonlarına yanıt vermemesinden şikâyet etmektedir.⁹ Bir başka oturumda ise İyi Parti milletvekili "Plan ve Bütçe Komisyonu görüşmelerinde şahit olduk arkadaşlar; sıradan bir bürokrat kendisinden istenen bilgileri Meclise veremeyeceğini açık bir şekilde ifade etmiştir" biçiminde bir serzenişte bulunmakta ve eklemektedir:¹⁰

Meclisi temsil eden Komisyon Başkanı ise maalesef ezilip büzülerek "Ne yapabilirim?" demiş ve durumu geçiştirmeye çalışmıştır. Evet, Komisyon Başkanı çaresizdir. Bu sekreter bakanlar ve bürokratlar bilmektedirler ki Meclisin bakanlık bütçesini veya o kurumun yıllık faaliyetlerini onaylayıp onaylamamasının hiçbir önemi yoktur. Çünkü bu sözde Türk tipi Başkanlık sisteminde Meclis onaylamasa bile partili Cumhurbaşkanı'nın bütçesi yürürlüğe girmeye devam edecektir.

02.12.2020 tarihli bir başka oturumda CHP'li vekil konuyu tam bu bağlamıyla ifade etmektedir, Murat Bakan "Bütçe Komisyonuna bir bürokrat arkadaşımız geldiğinde... "Ben nasıl hesap vereceğim." diye gelmesi lazım. Yasamanın güçlü olması demek, bu ülkede demokrasinin güçlü olması demek" biçiminde dile getirmiştir.¹¹

Görüldüğü üzere milletvekilleri farklı tarihlerde ve olaylarda, bürokratların TBMM ile olan ilişkisindeki tavırlarını yeni hükümet sistemiyle ilişkilendirmektedir. Bürokratların, yeni hükümet sistemiyle birlikte düşünüldüğünde parlamento "önemsemedikleri" ima edilmektedir. Bu da yeni hükümet sisteminde parlamento ile bürokrasi arasındaki iletişimsizliğin ve gerilimin yansımaları olarak görülebilir.

Dikkat çeken bir diğer kullanım da bakanların bürokrat olarak nitelenmesidir. Yeni hükümet sisteminde, parlamenter sistemin aksine, milletvekilleri bakan olamazlar, dolayısıyla bakanlar seçilmiş değildirler. Anayasaya göre bakanları Cumhurbaşkanı

7 TBMM TD, D: 27, Y: 4, B: 43, 28.01.2021.

8 TBMM TD, D: 27, Y: 6, B: 9, 19.10.2022.

9 TBMM TD, D: 27, Y: 5, B: 86, 26.04.2022.

10 TBMM TD, D: 27, T: 5, B: 30, 06.12.2022.

11 TBMM TD, D: 27, Y: 4, B: 22, 02.12.2020.

atayıp görevden alabilir, ayrıca bakanlar da Cumhurbaşkanı'na karşı sorumludurlar. Bu durum, bakanların TBMM ile olan ilişkisine de yansımış, milletvekilleri bakanların bu durumunu atanmış birer bürokrat olmakla tarif etmişlerdir. 27 Kasım 2019'da yapılan tartışmada vekiller, bakanları tam da bu manada kavramakta ve konuyu yeni hükümet sistemiyle ilişkilendirmektedir. CHP milletvekili Burhanettin Bulut, yeni rejiminin Cumhurbaşkanı'nın elinde merkezileştiğini eleştirirken yeni rejimi monokrasi olarak nitelenmenin mümkün olduğunu, bakanların da bürokrat gibi atandığını vurgulamakta; pek çok görevlinin de yine Cumhurbaşkanı tarafından atandığından dolayı bunun tek adam yönetimi olarak nitelenmesinin yanlış olmayacağını ifade etmektedir.¹² Benzer şekilde CHP milletvekili Engin Özkoç da başka bir bağlamda bakanların bürokrat gibi atanmasını doğru bulmadıklarını, bakanların milletvekilleri içinden seçilip parlamentoya hesap vermelerini savunduklarını ifade etmiştir.¹³

İktidar vekilleri ise bu ifadeyi reddetmektedir. MHP milletvekili Erkan Akçay başka bir oturumda, bakanların TBMM'de yemin ettiklerini, Yüce Divan'da yargılanabildiklerini ve bu nedenle TBMM'ye karşı sorumlu olduklarını belirterek bakanların bürokrat olmadığını, siyasi kişiliklerinin de olduğunu belirtmiştir.¹⁴ Daha eski bir oturumda benzer ifadelerle cevaben TBMM Başkanı Binali Yıldırım, Anayasal durumu da dikkate alarak bakanların bürokrat olarak anılmalarının haksız bir ifade olduğunu, yeni sistemde bakanların milletvekili olmayışının güçler ayrılığı ile ilgili bir tercih olduğunu söylemiştir. Yıldırım'a göre "anayasal bir durumun, Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanlar ile milletvekilleri arasında bir alt-üstlük durumu gibi yorumlanması" milletvekillerine ve bakanlara karşı bir haksızlık olacaktır.¹⁵

Birkaç kez gündeme gelen bu değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere bakanların atanmış olması ve eski sistemden farklılaşan pozisyonları milletvekilleri tarafından eleştirilmiş, bu durum farklı dönemlerde dile getirilen bir ifadeye dönüşmüştür. Bürokrat kavramı ise söyleneni doğrudan yapan, kariyeri amirinin iki dudağı arasında, atanmış ve atanmanın koşulsuz bir itaat gerektirdiği gibi bir ima ile kullanılmaktadır denebilir.

Kayırmacılık ve sistemde yozlaşma da önemli kodlardan biridir. Çalışmada nepotizm-kayırmacılık biçiminde etiketlenen bu anlam, özellikle, atamalar, birden çok maaş alan bürokratlar ve kayırmacılık bağlarıyla kullanılmış görünmektedir. Nepotizm veya kayırmacılık ifadesi atamalarda veya hizmet alımında nüfuz kullanma veya siyasal partilerin veya hükümete yakın sendikaların atama süreçlerine etki etmesi ile ilişkilendirilmiştir. Örneğin MHP milletvekili Hasan Kalyoncu'nun eğitimle ilgili sorunlara dair açıklamasında kayırmacılık iddiası açıktır. Vekilin gündeme getirdiği, BİLSEM'de eğitim alacak öğrencilerin belirlenme sürecine dair itiraz bu temayla ilgilidir. Kalyoncu'ya göre üstün zekalı öğrencilerin tespitinde işlemlerle haklarıyla yürütülmemektedir, seçilen öğrencilerin "öğrenci profillerine bakıldığında genellikle bürokrat ve iş insanlarının çocukları olduğu görülmektedir."¹⁶ Başka bir örnek olarak CHP milletvekili Gürsel Erol'un kültür varlıklarıyla ilgili açıklaması verilebilir. Kimi sorunları belirttikten sonra vekil bakanlığa yapılan bürokrat atamalarında sendikanın etkisinin kırılmasını talep etmektedir: "Bakanlık bürokrat atamalarınızda MEMURSEN'in etkisini kırarak liyakat esasına göre, teknik kadrodan yetişen ehil adamları görevlere getirmenizi talep ediyorum."¹⁷

8 Aralık 2022 günü CHP milletvekili Atila Sertel de konuya dair bir itiraz dile getirmiştir. Sertel'in iddiasına göre RTÜK içinde, 40'a yakın bürokrat, siyasilerin veya kimi üst düzey yöneticilerin yakınıdır:¹⁸

12 TBMM TD, D: 27, Y: 3, B: 23, 27.11.2019.

13 TBMM TD, D: 27, Y: 4, B: 32, 15.12.2020.

14 TBMM TD, :D 27, Y: 4, B: 32, 15.12.2020.

15 TBMM TD, D: 27, Y: 2, B: 39, 21.12.2018.

16 TBMM TD, D: 27, Y: 2, B: 94, 26.06.2019.

17 TBMM TD, D: 27, Y: 3, B: 29, 10.12.2019.

18 TBMM TD, D: 27, Y: 6, B: 32, 08.12.2022.

“Sayın Bakana buradan ihbar ediyorum: RTÜK’ün içinde 40’a yakın, bu Ebubekir Şahin döneminde göreve başlamış olan ve değişik makamlarda çalışan üst düzey bürokrat yakınları, bakan yakınları ve bakan yardımcısı yakınları var. Ya bunları açıklayın ya da ben bunları bulup teker teker açıklayacağım. 40’a yakın insanı aldılar; bakan yardımcılarının, bakanların, milletvekillerinin ve üst düzey bürokratların çocukları RTÜK’te çalışıyor...”

Başka örnekler de verilebilecek kayırmacılık kategorisi altında dikkat çeken ağırlığın gündeme de sıklıkla yansıyan “birden fazla maaş alan bürokratlar”la ilgili olduğu görülmektedir. Farklı görevlerden, birden çok maaş alma iddiaları 2020 yılının ortalarından 2022 sonuna kadar (kayırmacılık bağlamında) gündemden düşmemiştir. Bir alt kategori olarak “çifte maaş” olarak tartışılan içerik, bu etiketin neredeyse üçte ikisini (30’da 19) oluşturmaktadır. Konuya dair pek çok iddia ve ifade incelenebilir.

Konunun gündeme geldiği 18 Haziran 2020 tarihli oturumda 1750 bürokratin kamu iktisadi kuruluşlarında yönetim veya denetim kurulu üyesi olarak görev yaptığı ve birden çok maaş aldığı iddia edilmiştir. İyi Parti milletvekili Fahrettin Yokuş, cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile bahsedilen 1750 bürokratin ikinci maaşlarından vergi alınmamasına dair bir düzenleme yapıldığını iddia etmekte ve bunu haksız bulmaktadır. Benzer iddialar başka bir tarihte, 18 Mayıs 2021’de CHP milletvekili Deniz Yavuzylmaz tarafından dile getirilmiştir. Vekil, kimi üst düzey bürokratlardan örnekler vererek, aldıkları ikinci maaşı, bu maaşı hangi görevden aldıklarını saymakta ve bu kadar yoğun mesaieleri olmasına da şaşırıldığını belirtmektedir. Yavuzylmaz’a göre farklı yerlerden alınan, “maaş, ücret, prim, huzur hakkı, kâr payı ...” gibi ödentiler devasa büyüklüklere ulaşmaktadır.

Abdüllatif Şener meselenin başka bir bağlamını tartışmaya dahil etmektedir. Şener, bürokratların birden fazla maaş almalarına ilaveten kimi bürokratların özel şirketlerin yönetim kurullarında da yer alabildiğini iddia etmiş, bunun da yolsuzluğa neden olabileceğini belirtmiştir. CHP milletvekili Şener durumu şöyle açıklamaktadır:

Ben siyasi hayatım boyunca hiçbir dönemde bürokratların üç beş yerden maaş aldığını, kırk yerde yönetim kurulu üyesi olduğunu duymadım, işitmedim, görmedim; ilk defa bu iktidar döneminde ortaya çıkmış bir yapıdır ama görüyoruz ki iş sadece maaşlarla dönmeyecek, ufaktan piyasadan da para devşiren bürokrat tipi oluşturulmaya çalışılıyor. Nitekim bakıyoruz, üç beş yerden maaş derken bir bürokrat bakan yardımcısı olmuş, özel bir şirketin yönetim kurulu üyesi olarak da 50-60 bin lira maaş alıyor değerli arkadaşlar. Ya, bir bürokrat, kamu görevlisi, bir bakanlığın üst makamlarında çalışan biri piyasadaki özel bir şirketin yönetiminden bu şekilde para alabilir mi? O kadar maaş aldığı yerin işlemi önüne geldiği zaman tarafsız davranabilir mi veya tüm hükümette, diğer bakanlıklardaki işleri ortaya çıktığında bu şirketin, o ilgili bakan yardımcısı bürokrat işe müdahil olmadan kenarda durabilir mi?

Bürokratların konumlarını iltimas amaçlı kullanması veya birden fazla kurumdan maaşa bağlanmaları gibi hususlar şüphesiz bürokratlar hakkındaki olumsuz yargıyı işaret etmektedir. Bu tartışmada dikkat çeken hususlardan biri üst düzey bürokratlara atıfta bulunulmasıdır. Muhafif vekillerin yer yer devlet geleneği, kamu hizmeti gibi bağlamlarla olumlu içerikle andıkları (ideal) bürokratlarla buradaki pejoratif içerikle eleştirdikleri bürokrat arasındaki tezat açıktır. Durumu merkezileşme, yeni hükümet sistemi, “tek adam rejimi” gibi konularla gündeme getirmeleri de bu zıtlığın kaynağına işaret etmektedir. Kısaca, 27. dönemin parlamento tartışmalarında bürokratlar genellikle olumsuz, yeni hükümet sistemi bağlamında da partizanlaşma ile anılmıştır diyebiliriz. Gerek partizanlaşma gerekse diğer olumsuz içerikler bürokrat kavramının TBMM gündemine birtakım haberler ve olumsuz iddialarla geldiğini göstermektedir. Ayrıca, bürokrat-parlamentar veya daha genel ifadeyle atanmış-seçilmiş çelişkinin yeni bir tezahürü olarak ele alınabilecek bir çelişkinin de yeni hükümet sistemiyle yeniden biçimlendiği görülmektedir.

7. Sonuç

Bürokrat kavramı Türkiye siyasetindeki önemli başlıklardan biridir ve siyasilerin sıklıkla başvurdukları bir söylemin de unsurları arasındadır. 27. dönemde TBMM’deki tartışmalarda da kendine yer bulan bu kavramın ağırlıklı olarak olumsuz bir içerikle

kullanıldığı tespit edilmiştir. 27. dönem, Türkiye’de başkanlık sisteminin uygulandığı ilk dönemdir. Yeni hükümet sisteminin temel özelliklerinden biri Cumhurbaşkanının yürütmenin başı sıfatıyla idarenin tam merkezinde yer almasıdır. Cumhurbaşkanı, yeni sistemde üst düzey bürokratların atanmasından kadroların ihdasına kadar pek çok konuda tek yetkilidir. İlaveten, başkanlık sisteminin dayandığı katı güçler ayrılığı ilkesine paralel olarak bakanlar da Cumhurbaşkanı tarafından göreve getirilmektedir ve siyaseten ona karşı sorumludur. Bu durumda hem yürütmenin başı sıfatıyla hem de yürütmenin önemli bir parçasını oluşturan bakanlık teşkilatının başındaki kişilerin, yani bakanların, ona karşı sorumlu olmalarından dolayı Cumhurbaşkanlığı makamı ile bürokratlar arasında bir bütünleşme söz konusudur. Sistemin konumuz açısından bir diğer özelliği de Cumhurbaşkanının bir siyasal partinin lideri olmasıdır. Bu durum da yürütme, idare, bürokrat ve hükümet eden siyasal parti arasında bir bütünleşmeyi işaret etmektedir.

Cumhurbaşkanlığı-idare-bürokrat-siyasal parti birliğinin, yeni hükümet sisteminde TBMM tartışmalarına yansımaları beklenir. Nitekim ilgili hipotez sırandığında bu beklentinin karşılandığı görülmektedir. TBMM’de “bürokrat” kavramının geçtiği tartışmaların pek çoğunda bu birliktelik dile getirilmiştir. “Partizanlık-siyasallaşma” kodunun yoğunluğu, kavramın gündeme geliş biçimi ve bu birlikteliğe yapılan vurgu bu durumu doğrulamaktadır. Hatta, bakanların pozisyonu için dahi bürokrat nitelemesinin kullanıldığı görülmektedir.

Kavramın olumsuz içerikle kullanıldığı kadar, olumsuz içerik atfedenlerin daha çok muhalif partilerin vekilleri olacağı ileri sürülmüş ve bu hipotez de (2. Hipotez) doğrulanmıştır. Benzer biçimde, iktidara dâhil olan siyasal partilerin temsilcilerinin de kavramı genellikle olumlu bir içerikle kullanacakları ileri sürülmüştür (3. Hipotez). Muhalefetin bürokrat kavramını olumsuz içerikle kullandığı açıktır. Zira bu grup, kavramı neredeyse yüzde 60 oranında olumsuz içerikle kullanmıştır. Kavramın olumlu içerikle anılması ancak yüzde 6 oranında kalmıştır. Bunun yanında, 3. Hipotezin tam olarak doğrulanmadığını belirtmek gerekir. İktidar ortakları yaklaşık yüzde 12 oranla olumsuz, yüzde 15 oranla da olumlu kullanmıştır. Geri kalan kısmında ise kavramı sözlük manasıyla nötr bir değerle kullanmışlardır. Bu açıdan bakıldığında olumlu ve olumsuz kullanımlar başa baş ancak sınırlı sayıdadır diyebiliriz. Diğer deyişle iktidar ortakları kavramı ağırlıklı olarak sözlük manasıyla kullanmışlar, pek gündeme getirmemişler ve bürokratlara nadiren olumlu veya olumsuz yanlarıyla referanslarda bulunmuşlardır. İktidar ortaklarının kavramı ağırlıklı olarak FETÖ ile mücadele kapsamında olumsuz içerikle kullandıklarını belirtmek gerekir.

Bürokratların TBMM’deki kavranışına ve kavramın değer yüklü kullanımına bakıldığında dikkat çeken sonuç “bürokrat” sözcüğünün olumsuz bir içerikle kullanıldığıdır ve bu kullanımların yer yer hükümet sistemiyle ilişkilendirilmesidir. Bunun altında, bahsedilen yürütmede, partili Cumhurbaşkanı etrafında merkezileşmiş olan idari yapının yansımaları ve bürokratların bu merkezileşme sonucu siyasallaşmış bir kitle olarak kavranmasıdır. TBMM’de gündeme geldiği kadarıyla bürokratlar TBMM’ye dahi hesap vermeyen, mevzuata uymayan, doğrudan bir siyasi parti üyesi olarak hareket eden görevliler olarak tartışılmakta, bilhassa muhalefet tarafından bu boyutlarla gündeme getirilmektedir. Diğer deyişle TBMM gündeminde bürokrat kavramının büyük oranda partizanlaşmayla özdeşleştirilerek kullanıldığı söylenebilir. Yolsuzluk, nepotizm, kayırmacılık, liyakatsizlik gibi kodlar da hesaba katıldığında “bürokrat”lık statüsünün teknik manada işi bilen, hukuka önem veren, liyakatli, kamu çıkarlarını koruyan, halka hizmet eden, “devlet adamı” gibi olumlu anlamlar yerine olumsuz içerikle kullanıldığı görülmektedir. Parlamenterlerin bürokratları olumsuz anlam yükleriyle kavramalarının devlet idaresi açısından kimi sorunlar yaratacağının, yasamanın yürütme ile olan temasının zayıfladığının, bürokratların parlamentoya dair tavırlarının değiştiğinin ve katı güçler ayrılığının, elde edilen veriler ışığında, bürokratların yasama tarafından denetlenmelerinin önünde bir set oluşturabildiğinin işaretleri olarak okunması mümkündür. Bu çıkarımlar elbette eldeki veriyle sınırlıdır ve 27. dönem için geçerlidir. Parlamenter-bürokrat arasındaki ilişkinin parlamenterler açısından nasıl

anlamlandırıldığıının daha net tespiti için diğer yasama dönemleriyle bu dönemin kıyaslanması gerekir. Örneğin, 22. yasama dönemi, iktidarın el değiştirdiği önemli bir kırılma niteliğindedir ve yeni hükümetin bürokrasiyle ve bürokratlarla ilişkisi bu dönemde yeniden yapılanmıştır. Benzer kırılmaları ve koalisyon dönemlerini de aynı pencereden incelemek, elde ettiğimiz verilerle oradan çıkacak verileri kıyaslamayı mümkün kılabilir. Diğer dönemlerin incelenmesi başka bir çalışmanın konusu olabilir, bu alanda veriye dayalı ve nitel analizler konunun farklı boyutlarıyla, dönemlerin de kendi özgünlükleriyle birlikte ele alınmasını sağlayabilir.

Kaynakça

- Aberbach, J. D., Putnam, R. D.; Rockman, B. A. (1981). *Bureaucrats and Politicians in Western Democracies*. Harvard University Press.
- Acar, O. K. (2019). Personel Yönetiminden İnsan Kaynakları Yönetimine: Cumhuriyet Dönemi Kamu Personel Yönetim Tarihçesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 24(1), 119-146.
- Akman, E. (Ed.). (2021). *Farklı Boyutlarıyla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi*. Nobel: İstanbul.
- Albayrak, S. O. (2020). Türkiye’de Üst Kademe Kamu Yöneticiliğine Atanma. *Memleket Siyaset Yönetim*, 15(33), 101-140.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi: Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Siyasal: Ankara.
- Bozkurt, Ö., Ergun, T., Sezen, S. (1998). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*. TODAİE: Ankara
- Cooper, C. A. (2020). Politicization of the Bureaucracy across and within Administrative Traditions. *International Journal of Public Administration*. 44(7), 564-577.
- Çakır Kantarcıoğlu, M. (2018). Son Kanun Hükmünde Kararnameden İlk Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi içinde Ed. Yaylı H., *Türkiye’de Toplum, Yerleşim ve Yönetim: KAYSEM 2012 Bildiriler Kitabı* (ss. 422-433).
- Demir, F. (2011). Bürokrasi-Demokrasi İlişkisi ve Bürokratların Seçilmişlerce Kontrolü Sorunu. *Yönetim ve Ekonomi*, 18(2), 63-84.
- Demirelli, L. (2021). Bürokrasinin Siyasallaşması Kavramının Farklı Anlamları: Dilbilim Temelinde Bir Çözümleme Önerisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 54(4).
- Dikmen, A. A. (2013). *Makine, İş, Kapitalizm ve İnsan*. Praktika: Ankara
- Doğan, K. C. (2020). Max Weber’de Patrimonyalizm ve Bürokrasi Kavramları: Antik ve Çin İmparatorluğu Üzerine Analizler. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 11(21), 410-433.
- Eryılmaz, B. (2013). *Bürokrasi ve Siyaset: Bürokratik Devletten Etkin Yönetime*. 5. Basım, Alfa.
- Findley, C. (1996). *Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*. Çev. G. Ç. Güven, Tarih Vakfı Yurt Yayınları: Ankara
- Fişek, K. (1970). On Bureaucracy. *SBF Dergisi*, 25(2), 57-100.
- Fişek, K. (2016). *Kurthan Fişek: Das Yönetim-Devlet, İktidar ve Bürokrasinin Marksist Analizi*. Ed. L. Demirelli, R. Aydın, NotaBene: Ankara.
- Güler, B. A. (2005). *Kamu Personeli: Sistem ve Yönetim*. İmge: Ankara.
- Gülmez, M. (1975). Weber ve İdeal Tip Bürokrasi Anlayışı. *Amme İdaresi Dergisi*, 8(1), 47-73.
- Heper, M. (1974). *Bürokratik Yönetim Geleneği: Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyetinde Gelişimi ve Niteliği*. ODTÜ İdari İlimler Fakültesi: Ankara.
- Heper, M. (2012). *Türkiye’de Devlet Geleneği*. Doğu Batı: İstanbul.
- Mardin, Ş. (2008). Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez-Çevre İlişkileri içinde Ed., M. Türköne; T. Gören; Ö Şeniz, *Türkiye’de Toplum ve Siyaset: Makaleler 1* (ss. 34-77). İletişim: İstanbul.
- Mayring, P. (2014). *Qualitative Content Analysis: Theoretical Foundation, Basic Procedures and Software Solution*. Social Science Open Access Repository (SSOAR). <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0168-ssoar-395173>
- Neumann, W. L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, (C. 2), Çev. S. Özge. Yayınodası.

Peters, G. B. (2001). *The Politics of Bureaucracy*, 5. Basım, Routledge.

Sallan Gül, S.; Kahya Nizam, Ö. (2021). Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42(Özel Sayı 1), Ö181-Ö198.

Sayan, İ. Ö.; Urhan, F. (2020). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Merkezi Personel Hizmetleri Örgütlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(70), 1007-1022.

Şaylan, G. (1974). Türkiye’de Kapitalizm Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji. TODAİE: Ankara

Turan, M. (2018). Türkiye’nin Yeni Yönetim Düzeni: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7(3), 42-91.

Weber, M. (2017). *Bureaucracy içinde* Ed., J. M. Shafritz; C. Hyde Albert, *Classics of Public Administration*, 8. basım, CENGAGE ss. 63-68.

Weber, M. (1990). Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı, Çev. Ö. Ozankaya. İmge: Ankara.

Zengin, O. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ve İdari Yapıya Etkisi. *Emek Araştırmaları Dergisi*, 10(15), 1-24.

www.tbmm.gov.tr

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakSorgu>

https://www5.tbmm.gov.tr//develop/owa/milletvekillerimiz_sd.mv_liste_eskiler?p_donem_kodu=27

TBMM, Tutanak Dergisi, D: 27, Y: 1-6, B: 1 (5) – 6 (50), 13.07.2018-17.01.2023

Çıkar Çatışması: Yoktur.

Finansal Destek: Yoktur.

Etik Onay: Yoktur.

Yazar Katkısı: Recep AYDIN (%100)

Conflict of Interest: None.

Funding: None.

Ethical Approval: None.

Author Contributions: Recep AYDIN (100%)

EK - 1 Metinde Atıf Yapılan Oturumların Yeni Bağlantı Adresleri

İlgili tutanak (dönem, yasama yılı, birleşim, tarih)	Bağlantı adresi
TBMM TD, D: 27, Y: 6, B: 30, 06.12.2022	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=9b5878a0-5216-4c4c-af08-0185ceac5db2
TBMM TD, D: 27, Y: 3, B: 56, 13.02.2020	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=0d816beb-6a14-4c3d-9d8d-0185ceac6358
TBMM TD, D: 27, Y: 3, B: 85, 14.04.2020	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=03e6275c-deca-4599-90df-0185ceac62f4
TBMM TD, D: 27, Y: 3, B: 22, 26.11.2019	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=f9b64ccb-b7e3-4186-b751-0185ceac63be
TBMM TD, D: 27, Y: 4, B: 43, 28.01.2021	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=2eb9a320-7d93-4500-ba68-0185ceac61f3
TBMM TD, D: 27, Y: 6, B: 9, 19.10.2022	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=36adced9-6477-4564-a6ad-0185ceac5e2c
TBMM TD, D: 27, Y: 5, B: 86, 26.04.2022	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=764f1261-a076-41c7-ba57-0185ceac5f53
TBMM TD, D: 27, Y: 5, B: 30, 06.12.2022	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=97912392-c1ab-4f9f-8a62-0185ceac6049
TBMM TD, D: 27, Y: 4, B: 22, 02.12.2020	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=86df841a-c00d-451e-a2b8-0185ceac6252
TBMM TD, D: 27, Y: 3, B: 23, 27.11.2019	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=12b1657f-1c73-4b85-b2f0-0185ceac63ba
TBMM TD, D: 27, Y: 4, B: 32, 15.12.2020	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=5b7756d9-73cd-494b-982a-0185ceac6223
TBMM TD, D: 27, Y: 2, B: 39, 21.12.2018	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=8e7a2995-a0d1-4fa6-9432-0185ceac64c8
TBMM TD, D: 27, Y: 2, B: 94, 26.06.2019	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=e90b2703-8500-4d40-ba52-0185ceac6428
TBMM TD, D: 27, Y: 4, B: 32, 15.12.2020	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=5b7756d9-73cd-494b-982a-0185ceac6223
TBMM TD, D: 27, Y: 3, B: 29, 10.12.2019	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=8fbbc91e-b099-4ef8-809c-0185ceac63a6
TBMM TD, D: 27, Y: 6, B: 32, 08.12.2022	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=cdb29313-61d7-438f-84fe-0185ceac5da9
TBMM TD, D: 27, Y: 3, B: 102, 18.06.2020	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=297b1837-568d-4a8d-b2ea-0185ceac62c7
TBMM TD, D: 27, Y: 4, B: 81, 18.05.2021	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=519db4f1-23dd-4561-8bdf-0185ceac6142
TBMM TD, D: 27, Y: 6, B: 11, 25.10.2022	https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=6b13a2f9-2d9a-4b1b-a704-0185ceac5e14

EK - 2 Tutanaklardan Kodlara Dair Örnekler

Kategori	Kod	Örnek ifade
Olumlu	Mesleki Tecrübe	<p>“Yıllardır Spor Bakanlığında üst düzey görevde, bürokrat olarak çalıştınız. Başarılı işler yaptığınızı da biliyoruz,...” (D: 27, Y: 2, B: 32, 14.12.2018).</p> <p>“Bakın, yıllardır bütçeyi takip eden bir eski bürokrat olarak söylüyorum; emin olun, 1990’lı yıllarda ödenek üstü bir kuruş para harcanamazdı, bir kuruş. Hatta, enflasyon vardı, hesaplar yanlış yapılırdı, enflasyon şaşardı.” (D: 27, Y: 5, B: 41, 22.12.2021)</p>
	Yetkinlik	<p>“Yıllarını bu işe veren eski bir bürokrat olarak ifade ediyorum bunu. Biz de her şeyi bilmeyiz, ben Ceza Kanunu’nu bilmem, Vergi Kanunu’nu bilirim ama Vergi Kanunu’nun vergi usulleriyle, Gelir Vergisi Kanunu’nun kurumlar vergisiyle bağlantısını bürokratlar bilir arkadaşlar. Bir düzenleme yaparsınız, o düzenlemenin başka yasalardaki yansımaları nedir, ilgili bürokrata sormak zorundasınız.” (D: 27, Y: 3, B: 27, 09.12.2019)</p> <p>“Rahmetli Özal 1973 yılında Demirel’e -bir bürokrat olarak- Türkiye’nin geleceğiyle ilgili, gördüğü, yaşadığı sorunları tek tek tespit etmiş ve çözüm önerilerini bir mektupla yazmış. Her ikisini de rahmetle anıyorum. Özal tespitlerinde Türkiye’nin sanayi ve tarım politikasını, enerjiyle ilgili tespitlerini, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gerektiğini, eğitim ve dış politikayla ilgili önemli hususları, turizmle ilgili bugünkü yaşadığımız tabloyu o gün öngörmüş ve önerilerde bulunmuş,...” (D: 27, Y: 3, B: 28, 09.12.2019).</p>
	Devlet Geleneği	<p>“Bütçe Komisyonuna bir bürokrat arkadaşımız geldiğinde “Ben milletvekiline hesap veriyorum.” diye düşünmesi lazım. Yani o hissiyatla gelmesi lazım “Ben nasıl hesap vereceğim.” diye gelmesi lazım” (D: 27, Y: 4, B: 22, 02.12.2020).</p> <p>“Yani Sayın konuşmacı eski bir bürokrat. Bu konuda gerçekten vicdanına havale ediyorum sözlerini. Bir kendi elini şöyle başına koysun düşünsün sözlerini, yanlış söylediğini mutlaka kararlaştıracaktır... Koskoca Türkiye Cumhuriyeti devletini tehditle iş yapar noktada göstermek eski bir devlet adamına, devlet bürokrasisinde yer almış bir kişiye yakışmadığı için “Zırva tevil götürmez.” demiştim. Başka manada kullanmadım.” (D: 27, Y: 4, B: 22, 02.12.2020)</p>
	Hizmet Etme	<p>“Sayın Valimiz Nevşehir’e gelmiş, şu an hizmet aşkıyla görevini en iyi şekilde ifa etmek isteyen ve kesinlikle AK PARTİ’nin bir vekili olarak değil, bir bürokrat olarak her kesime sahip çıkan, garip gurebaya sahip çıkan, hizmetlere sahip çıkma anlayışı içerisinde olan bir insandır.” (D: 27, Y: 3, B: 2, 02.10.2019).</p> <p>“Şimdi, şahsıma ve benim 2 bürokrat arkadaşıma sadece şahsıma değil, 2 bürokrat arkadaşıma -bir müsteşar muavinime, bir dış ilişkiler başkanına- onlara da bu babda bir belge, bir nişan verildi. Bunun sebebi, Türkiye Cumhuriyeti Gıda, Tarım ve</p>

		<i>Hayvancılık Bakanlığının yani Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin küresel açlıkla mücadele konusundaki etkin faaliyeti sonucundadır” (D: 27, Y: 2, B: 31, 13.12.2018)</i>
	Seçkinlik	<p><i>“Bakınız, ben milletvekili olmadan önce, Allah nasip etti, ben de o yüksek bürokrat kadrolarında bulundum, 7200’dü ek göstergem. Aklımdan da fikrimden de ne benim ne arkadaşlarımın geçmedi bir ömür bunu taşıyayım, çakılıp kalayım diye.” (D: 27, Y: 3, B: 102, 18.06.2020).</i></p> <p><i>“Hakkı teslim etmek için Kuala Lumpur’a veya başka bir yere, Dışişlerinde o kadar seçkin bürokrat sıra beklerken gönderip de devleti temsil ettireceksin...” (D: 27, Y: 3, B: 62, 27.02.2020)</i></p>
	Hesap Verebilirlik	<i>“Bu, çadır devletlerinde olur değerli arkadaşlarım. Hukuk devletinde, bir bürokrat, siyasetçi, Cumhurbaşkanı bile olsa, kim olursa olsun herkes Anayasa ve yasalar çerçevesinde işlem yapar” (D: 27, Y: 4, B: 13, 05.11.2020)</i>
Olumsuz	Partizanlık-Siyasallaşma	<p><i>“...bu zamanda gerçekten bürokrat olmak çok zor bir şey, kolay değil, kimin ne yaptığı belli değil çünkü. Ha, bu arada kraldan çok kralcı valilere de rastlıyoruz. Devletin adamı olduklarını unutup adamın adamı olmayı tercih eden valilere sesleniyorum...” (D: 27, Y: 3, B: 38, 19.12.2019).</i></p> <p><i>“Şu anda AKP Genel Başkanı aynı zamanda Cumhurbaşkanı, ona bağlı bir bürokrat var ama bu bildiğimiz devletin bürokratlarından değil, AKP’nin ilçe başkanı gibi, il yöneticisi gibi, milletvekili gibi davranan bir bürokrati var. Şimdi, bu bürokrat Türkiye’de kimin gazeteci olup olmadığına karar verecek, veriyor da. Yani ilk önce “Sarı basın kartlarını değiştireceğim, turkuaz yapacağım.” diye topladı, onu geri verene kadar zaten artık o gazeteciler illallah etti, muhalif kimliği bilinen gazeteciler bunu bir türlü alamadılar, şikâyetlerde bulundular. Aynı bürokrat sabahtan akşama kadar, muhalif partilere partizanca yaklaşan birinden belki 10 kat daha fazla -eleştiri diyemeyeceğim-hakaretlerde bulunuyor.” (D: 27, Y: 6, B: 2, 04.10.2022).</i></p>
	Nepotizm-Kayırmacılık	<p><i>“Değerli arkadaşlarım, hâkim, savcının mesleğe alımında eğer mülakatı yürütmenin etkisindeki kişilere yaptırıyorsanız yargıyı asla tarafsız ve bağımsız yapamazsınız. Bunu değiştireceğiz, önergemiz bunun içindir. Yani orada, mülakatı yapacak heyette, biz öneriyoruz, akademisyenler olsun, Yargıtaydan olsun, Danıştaydan olsun, Anayasa Mahkemesinden olsun, Hâkimler ve Savcılar Kurulundan olsun ama sadece Bakanlıktan 5 kişi, bu yeni 2 eklemeler... Arkadaşlar, onlar da bürokrat ya, onların atamalarını kimlerin yaptığını biliyorsunuz. Yani onunla siz yargıyı asla bağımsız ve tarafsız yapamazsınız.” (D: 27, Y: 3, B: 5, 10.10.2019).</i></p> <p><i>“Yani sayın milletvekilleri, vatandaşımız yoksulluk sınırının altında ezilirken, gençlerimiz iş bulamazken, vatandaş “Ben açım, işsizim.” notu bırakarak intihar ederken AK PARTİ’li bürokratlar birden çok yerden devasa maaşlar almaya, lüks ve zenginlik içinde yaşamaya devam ediyor.” (D: 27, Y: 4, B: 81, 18.05.2021).</i></p>
	Rüşvet-Yolsuzluk	<i>“Nitekim bakıyoruz, üç beş yerden maaş derken bir bürokrat bakan yardımcısı olmuş, özel bir şirketin yönetim kurulu üyesi olarak da 50-60 bin lira maaş alıyor değerli</i>

	<p>arkadaşlar. Ya, bir bürokrat, kamu görevlisi, bir bakanlığın üst makamlarında çalışan biri piyasadaki özel bir şirketin yönetiminden bu şekilde para alabilir mi? O kadar maaş aldığı yerin işlemlerini önüne geldiği zaman tarafsız davranabilir mi veya tüm hükûmette, diğer bakanlıklardaki işleri ortaya çıktığında bu şirketin, o ilgili bakan yardımcısı bürokrat işe müdahil olmadan kenarda durabilir mi?" (D: 27, Y: 6, B: 11, 25.10.2022).</p> <p>"Borsa spekülasyonlarıyla yüz milyonlarca lira kazanç elde eden bürokrat için bir soruşturma dahi açılmamıştır" (D: 27, Y: 6, B: 7, 13.10.2022).</p>
Liyakatsizlik	<p>"Evet, son dönemde, pandemi döneminde, 2020 yılında şu ayrımı arkadaşların görmesi lazım -yani bunu görecektir ne kadar bürokrat kaldı, onu bilmiyorum ama- şu ayrımı görmeleri lazım:..." (D: 27, Y: 4, B: 82, 20.05.2020).</p> <p>"Oysa Öğretmenlik Meslek Kanunu'nun, saray duvarları arasında, konuya hâkim olmaktan çok açık uzak görünen, konunun içeriğine bakmadan, öğretmenlik mesleğini bilmek bir yana öğretmenleri dahi tanımayan birkaç bürokrat tarafından hazırlandığı görülmektedir." (D: 27, Y: 5, B: 51, 02.02.2022)</p>
FETÖ	<p>"... bakıyoruz, bu ihanet şebekesinin çaycısı, çorbacısı var, bürokrati var, bankacısı var, gazetecisi var, hatta bugün ceza alan generali var ama siyasetçisi yok. Siyasi ayağına dair hiçbir soruşturma veya ceza yok." (D: 27, Y: 2, 92, 20.06.2019).</p> <p>"Aynı zamanda, hiçbir FETÖ'cü bürokrat da biline biline görevinde asla bırakılmaz ve bırakılamaz." (D: 27, Y: 2, B: 17, 14.11.2018).</p>
İşini Yapmama	<p>"Değerli milletvekilleri ve kendi bütçelerini de doğrudan ilgilendirdiği için görüşmeleri ekran başında izleyen kıymetli vatandaşlarımız; bütçede kimi muhatap alacağımızı da şaşırдық. Hükûmet desek bakanın siyasi sorumluluğu yok, bakan desek eline verilen programı uygulamakla sorumlu, bürokrat zaten topu taca atmış. O zaman tek adamı muhatap alıp nükleer enerji inatından bahsetmek durumundayız." (D: 27, Y: 3, B: 31, 12.12.2019).</p> <p>"Eski yıllarda, bazı yerlerde bazı bürokratlarımızın, büyükelçilerimizin sadece törenlerde gözüktüğünü, STK'lere ve başka hiçbir Türk yapısına, ilişkilerine imkân vermediğini hepimiz üzümlere takip ediyoruz. Eleştirimiz, Türk olmaktan gurur duyduğunu söyleyemeyenlerdir; ...Türklerin derdini, sıkıntılarını masaya yatırmayı zül addedenlerdir. Dolayısıyla, muhatabımız, tüm Dışişleri falan değil, işini iyi yapmayan bürokratlar..." (D: 27, Y: 3, B: 62, 27.03.2020)</p>
Hukuksuzluk	<p>"Covid-19 sebebiyle işverenlerin yaptıkları zorlayıcı sebep gerekçeli kısa çalışma başvurularının alınması, değerlendirilmesi ve ödenmesine ilişkin işlemler hakkında Bakanlık ve Kurum personeline herhangi bir sorumluluk yüklenemez." Yani bu işlemleri yapan bürokratlar hiçbir şekilde sorumlu olmayacaklar değerli arkadaşlar. Aşağıya da işte "kanunlara aykırı olmamak şartıyla" falan, hiçbir şey getirilmiyor. Böyle bir şey olmaz arkadaşlar. Bu kafa -kimse kusura bakmasın, kızmayın- Kenan Evren kafası değerli arkadaşlarım. Hani çıkardı ya kendisi; bürokratları, katılmış olanlar</p>

		<p><i>filan, hiçbirisi 12 Eylül döneminde yapılan haksızlıklar, zulümler, işkenceler dolayısıyla sorumlu tutulamayacak; onun gibi bir şey.” (D: 27, Y: 4, B: 13, 05.11.2020).</i></p> <p><i>“Hâl böyleyken ”Mahkemenin kararlarına uymuyorum, saygı da duymuyorum.” diyebilen zihniyetin iktidarda olduğu bir ülkeyi tasavvur edebiliyor musunuz? Bir Cumhurbaşkanı bunu derse bakan, bürokrat ne yapar? Cumhurbaşkanı böyle deyince, bırakın bakanı, bürokrati, bu ülkede Anayasa Mahkemesi kararlarını İstanbul ağır ceza mahkemeleri dahi uygulamadı. Bu durumda ülkede hukuk mu kalır, hukuk devleti mi kalır, demokrasi mi kalır?” (D: 27, Y: 6, 30, 06.12.2022).</i></p>
	Bürokrat Sifatıyla Uyumsuz	<p><i>“Cevabı aynen okuyorum: ”Son üç yıl içerisinde toplam 93.123 Afgan’ı ülkesine geri gönderdik. Verdiğiniz bilginin hiçbir gerçekliği yok; biz yalanlamaktan bıktık, siz iftira atmaktan bıkmadınız.” Bürokrasi terbiyesinden yoksun, çirkin bir ifadeyle verilmiş bu cevabı şiddetle kınıyoruz. Ne zamandan beri bir bürokrat sosyal medya üzerinden bir milletvekiline cevap veriyor?” (D: 27, Y: 3, B: 13, 05.11.2019).</i></p> <p><i>“Konuyla ilgili açıklama yapan tüccar bürokrat zihniyeti bir yer için ”Birisi orayı buluyor, proje yapıyor ve oraya talip oluyor. Buraya ihale açmak onun emeğini çalmak olur.” diyor.” (D: 27, Y: 3, B: 12, 30.11.2019)</i></p>
	Ayrımcılık	<p><i>“Aleviler için bugüne kadar Alevilerden bir vali, emniyet müdürü, kaymakam veya bürokrat atadınız mı? Tek bir somut örnek verebilir misiniz? Aleviler için taş üstüne taş koymadınız.” (D: 27, Y: 5, B: 36, 14.12.2021).</i></p> <p><i>“Bakın, burada bürokratların içinde bir tane kadın arkadaşımız var, başka kadın yok. Varlık Fonu da Finans Merkezi de erkekler bürokrasisi arkadaşlar” (D: 27, Y: 5, B: 105, 21.06.2022).</i></p>
Nötr	Kamu Görevlisi	<p><i>“Benden önce bir arkadaşım ”Ülkemizde 18 yaş altı yaklaşık 16 bin Tip 1 diyabet hastası var.” dedi, dün Sağlık Bakanlığındaki bürokrat arkadaşım, bunun 35 bin olduğunu söyledi.” (D: 27, Y: 2, B: 18, 15.11.2018).</i></p> <p><i>“Bu, lisanslı harita bürolarıyla ilgili yaşanan adaletsizliği çözmek üzere tüm paydaşları, sektörün tüm paydaşlarını birkaç kez bir araya getirdik, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğünden bürokratları da o toplantıya dâhil ettik ve soruna çözüm aramaya çalıştık.” (D: 27, Y: 3, B: 56, 13.02.2020)</i></p>